

מהמקל והתרמיל למלך ישראל

הטענה שדוד המלך ילד לא כשר' מופרכת. נכיר את תולדות משפחתו של דוד המלך, נבין מדוע נחשד בעיני אחיו, ונגלה כיצד מידת ענווה עמוקה ליוותה אותו לאורך כל חייו, גם כשזכה להיות מלך ישראל.

אמה של מלכות

לאחרונה נשאלתי האם זה נכון שדוד המלך נולד לאביו ישי מאשה אחרת. השאלה באה בעקבות סדרה פופולרית שמוקרנת לאחרונה על דוד המלך שנקראת House of David ושם נאמר שוב ושוב שדוד היה illegitimate child - ילד לא כשר.

כדי להבין מהיכן מגיעה הטעות הזאת עלינו ללכת אחורה אל מגילת רות, שהיא היתה הסבתא רבא של דוד שנקראת: "אמה של מלכות". הסיפור מתחיל עם מנהיג עשיר בשם אלימלך ואשתו נעמי שהייתה נעימה במעשיה. לזוג היו שני בנים, מחלון וכליון.

בעקבות רעב שהיה בארץ יהודה, אלימלך אמר לעצמו "עכשיו כל ישראל מסבבין פתחי, זה בקופתו וזה בקופתו, עמד וברח לו מפניהם" (רו"ר א.ד.). במקום לדאוג לעמו הוא ברח לארץ מואב. זמן קצר אחרי שהתיישבו במואב אלימלך מת. אומר המדרש: "למה נענש אלימלך על ידי שהפיל ליבן של ישראל עליהם", הוא שבר את רוחם, שכן הם סמכו על המנהיג ובסוף הוא ברח.

מחלון וכליון נשאו לנשים את ערפה ורות, שהיו בנותיו של עגלון מלך מואב. (לפי הזהר הם התגיירו אבל לשם נישואין). לא עבר זמן רב ומחלון וכליון מתו גם הם. כעת נותרה נעמי לבד, ללא בעל וילדים ועם שתי כלות נוכריות בארץ מואב. כל זה קרה בתקופה של עשר שנים.

בינתיים המצב הכלכלי בארץ השתפר ונעמי החליטה לחזור לארץ יהודה. היא פנתה לשתי כלותיה וביקשה מהם שישבו הביתה כי אין להם עבוד מה לבוא לארץ. המדרש מוסיף: "מפני מה מחזרת אותן? כדי שלא תתבייש מהן". ערפה חזרה לבית הוריה אבל רות החליטה שהיא הולכת אחרי נעמי ורוצה להתגייר, למרות שידעה שיהודי לא יוכל להתחתן איתה, היות שכתוב בתורה "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'" (תצא כג, ד) ואז היתה ידועה ההלכה שאסור למואבי בין איש ובין אישה להתחתן עם יהודי אפילו אם הם יתגיירו.

הם שבו לבית לחם, לבית הריק שנעמי עזבה לפני עשר שנים ועמד שומם, אבל

כעת לא היה בו כלום. זו הייתה עונת קציר חיטים הראשונה אחרי הרעב והשמחה היתה גדולה. כדי להתקיים, רות יצאה ללקוט שבלים בשדות, היות שכתוב בתורה שהשבלים שנופלים מיד הקוצר שייכים לעניים, "ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזוב אותם" (קדושים יט, י).

האם רות ראויה לבוא בקהל?

באותו זמן שרות יצאה ללקוט שבלים בשדה הגיע בועז לבקר בגורן. בועז שהיה מנהיג ישראל לא נהג לבקר בגורן אולם מאחר וזה היה לאחר הרעב הוא בא לבדוק את המתרחש במקום.

"ויאמר בועז לנערו: למי הנערה הזאת". כשהוא שמע שזאת רות מביתו של אלימלך, הוא אמר לה שלא תלך ללקוט בשום מקום אחר אלא תישאר בשדה הזאת. כשהיא חזרה הביתה וסיפרה לנעמי את כל הקורות אותה, נעמי סיפרה לה שהוא קרוב משפחה, בועז היה בן אחיו של אלימלך ואשתו של בועז נפטרה בדיוק כשהם חזרו לבית לחם (ב"ב צא, א).

בסוף עונת הקציר עשו מסיבה גדולה כי זאת הייתה השנה הראשונה לאחר הרעב. נעמי הציעה לרות רעיון נועז. היא אמרה שבועז בוודאי יבוא לשדה וישאר לישון שם בלילה, ולכן תכיני את עצמך, "ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך וירדת הגורן" ובאת וגלית מרגלותיו ושכבת והוא יגיד לך את אשר תעשיך".

ואכן זה מה שהיא עשתה. "ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת" ויאמר מי את ותאמר אנכי רות אמתך ופרשת כנפך על אמתך כי גואל אתה". יש בתורה מושג של 'גואל', זה קרוב משפחה שחובתו לקנות את נחלת קרובו שלא תיפול בידי זרים. ומדברים שרות אמרה משמע שבתקופת התנ"ך היה הנוהג שזה שגואל את רכוש המת היה גם נושא את אשת המת.

בבוקר בועז הלך לבית הדין, לסנהדרין, כדי לברר האם מותר לו להתחתן עם רות כי היא מואביה. בבית הדין ביררו והגיעו למסקנה ש"עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית". מדוע? כי התורה נתנה טעם לאיסור "על דבר אשר לא קידמו אתכם בלחם ובמים". כשעם ישראל יצא ממצרים המואבים התגלו כאכזריים שלא הסכימו לתת קצת מים לעם שלם שנדד במדבר.

האחריות לכך לא חלה על הנשים, לפי שאין דרכן של נשים לצאת ולקדם את פני הבאים, לכן גם האיסור לא חל על הנשים שבעמים אלה. באותו יום נפסקה ההלכה שמותר לשאת גיורת מואבית והתירו לבועז לשאת את רות.

לכאורה זה לא מובן, מה הפירוש שלא ידעו מהי ההלכה. כל התורה הועברה במסורת ודווקא הלכה זו נשתכחה?

מבאר הרב ראובן מרגליות (המקרא והמסורה ע' כ"א) שיתכן שגדולי הדורות בתקופה שישראל התיישבו על אדמתם הסתירו את ההלכה הזו ולא פרסמו את ההיתר, כדי למנוע התחתנות המונית של צעירי ישראל עם עמוניות ומואביות. על אף שההלכה הייתה ידועה ליחידי הדורות מימות משה שעמונית או מואבית שמתגיירת מותרת לבוא בקהל.

המדרש מספר שאותו לילה שבועז' כינס את רות לביתו היה לילו האחרון, ולמחרת בבוקר הוא נפטר. רבים ראו בכך יד ה' שהייתה בבוועז' ועונש על שפגם במשפחתו, ואמרו הלואי שלא ייצא ילד מנישואים אלו. אבל הקב"ה רצה אחרת. מאותו לילה רות הרתה ונולד בן בשם עובד, והוא היה אביו של ישי שהיה אביו של דוד המלך.

הספק של ישי ופתרונו המפתיע

ישי היה איש צדיק מאוד. לעת זקנותו, לאחר שכבר ילד שישה בנים, עלה בליבו ספק שמא בית הדין לא כיון אל ההלכה כשפסק שמואבית מותרת לבוא בקהל ה', ואם כן, הרי שהוא נחשב למואבי ואסור לו לחיות עם אשתו שהיא בת ישראל כשרה. מתוך החשש הזה, עמד ופרש מאשתו.

אחרי כמה שנים הוא החליט להתחתן עם השפחה הכנענית שלו שעל פי הלכה מותר לו להינשא לה. השפחה הבינה שבאמת זה לא המקום שלה והיא באה לאשתו של ישי והציעה לה שהן יעשו כמעשה רחל ולאה, כאשר רחל התחלפה בלאה מבלי שיעקב ידע על כך, וכך גם כאן, אשתו של ישי תבוא בלילה לישי מבלי שידע שזאת אשתו. זה אכן מה שקרה, והיא נכנסה להריון.

שלושה חודשים חלפו, ולפתע הבחינו הבנים שאמא שלהם בהריון. הם חשדו שהיא הרתה לזנונים וחייבים להרוג אותה. ישי לא הצליח להבין את מה שאירע, אבל הוא ידע בבירור שאשתו צדקת ולא שייכת לכאלו מעשים. לכן הוא אמר לבניו שלא יגעו בה שכן בכך הם מוציאים לעז על עצמם שמא גם הם לא מאותו האב. הוא הציע שכאשר התינוק ייוולד הוא יורחק מהבית.

הבן שנולד היה דוד.

דוד היה נחשב אצל אחיו לזר, כמו שנאמר בתהילים: "מוזר הייתי לאחי, ונכרי לבני אמי" (תהילים סט, ט), ולכן הם תמיד ריחקו אותו ושלחו אותו להיות רועה צאן כי הם התביישו בו. גם ישי, אביו, נותר עם הספק בליבו.

יום אחד הכל השתנה. שמואל הנביא, בשליחותו של הקב"ה, הגיע לבית לחם כדי למשוח למלך את אחד מבניו של ישי. לאחר שהקב"ה לא אמר לו כלום בקשר לששת הבנים הראשונים הוא שאל "התמו הנערים?" (שמ"א טז, יא), האם אין לך עוד ילדים?

עם השאלה הזאת שמואל פתר לישי את הספק, פתאום התבהר לו בוודאות שדוד הוא אכן בנו, ושלח להביא את דוד. כשהבן הקטן הגיע ה' אמר לשמואל "קום משחהו כי זה הוא". (מדרש ילקוט המכירי קיח, כח. זהר ח"א קצח).

הביטול של דוד המלך

בהפטרה של פרשת שמיני (שמואל ב' פרק ו) מסופר שדוד המלך העלה את ארון ברית ה' שבו היו לוחות הברית מבית עובד אדום הגתי לעיר דוד (שזוהי ירושלים העתיקה). אלפים רבים השתתפו בתהלוכה הזאת. המלך דוד הלך בראש התהלוכה "ודוד מכרכר בכל עוז לפני ה'?" ודוד וכל בית ישראל מעלים את ארון ה' בתרועה ובקול שופר, והיה ארון ה' בא עיר דוד ומיכל בת שאול נשקפה בעד החלון ותראה את המלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה', ותיבז לו בלבה".

דוד רקד כמו שיהודי רוקד בשמחת תורה ויותר מזה. הוא פשוט יצא מהכלים, מעשה שלא הולם למלך לעשות בפרהסייה. מיכל בת שאול שהיתה אשתו של דוד עמדה בחלון וראתה את כל התהלכה ואת ההתנהגות ה'פראית' של דוד והיא לא אהבה את זה.

כשדוד חזר הביתה אחרי כל המסיבה הגדולה ציפתה לו הפתעה, כמו זו שמקבל כל בעל יהודי כשהוא מגיע הביתה. במשרד הוא מלך, אבל בבית זה כבר סיפור אחר?

"וישב דוד לברך את ביתו, ותצא מיכל בת שאול לקראת דוד ותאמר מה נכבד היום מלך ישראל אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו כהגלות נגלות אחד הרקים". היא אמרה לו: ככה לא מתנהג מלך! המדרש מוסיף שמיכל אמרה: "של בית אבא היתה מלכות נעלה משלך חלילה להם אם נראה לאחד מהם פסת יד או פסת רגל מגולה כולהון היו מוכבדין ממך" (רד"ק עה"פ), "ועתה עומד ומגלה לבושך כאחד הריקים" (במד"ר ד, כ).

מיכל אמרה לו, אני גדלתי בבית של מלכות ואני ראיתי איך מלך צריך לנהוג. אבי היה איש צנוע ביותר. ענה לה דוד: "ויאמר דוד אל מיכל לפני ה' אשר בחר בי מאביך ומכל ביתו לצות אותי נגיד על עם ה' על ישראל ושחקתי לפני ה'".

ממשיך המדרש ואומר: "אמר לה של בית אביך היו מניחין כבוד שמים ומתעסקין בכבוד עצמן, אבל אני מניח כבוד עצמי ומתעסק בכבוד קוני ומה שרקדתי וכרכרתי לפני ה' עשיתי לפי שכבדני ובחר בי מאביך וראוי לו שאקל עצמי לכבודו והייתי שפל בעיני לפניו לכל דבר, ואין זה קלון אלא כבוד" (רד"ק עה"פ).

בנוסף לכך מובא במדרש עה"פ, "ויצא שם דוד בכל הארצות" יצא לו מוניטין בעולם, ומה ה' המוניטין שלו מקל ותרמיל מכאן ומגדל מכאן" (בר"ר ל"ט). דוד המלך הדפיס מטבעות, בדרך כלל מלך מדפיס את התמונה שלו על המטבע, דוד המלך בחר להנציח מקל ותרמיל כדי להזכיר לעצמו גם כשהוא יושב במגדל את תקופת המקל והתרמיל, כשהי' רועה צאן.

נמצאנו למדים שמעלתו העיקרית והמיוחדת של דוד המלך הייתה מידת הענוה וביטול. וכמו שמובא בחסידות ש"ספירת המלכות לית לה מגרמה כלום". (ראה שיחת יום ב' דחה"ש תשל"ו, שיחו"ק ח"ב ע' 282).

מובא בירושלמי על הפסוק בתהלים (פרק קל"א): "לא גבה לבי" בשעה שמשחני שמואל, "ולא רמו עיני" בשעה שהרגתי את גלית, "ולא הלכתי בגדולות" בשעה שהעליתי את הארון, "ובנפלאות ממני" בשעה שהחזירוני למלכותי, "כגמול עלי נפשי" כתינוק הזה היוצא ממעי אמו" (סנהדרין ב. ה"ד).

דוד המלך הרגיש כמו תינוק שתלוי לגמרי באימו. הוא הכיר בזה שהמלכות לא באה מכוחו, ולכן דוד אומר "ויברך דוד את העם ויאמר דוד לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת, לך הממלכה (דה"י א, כט,יא), "כי ממך הכל ומידך נתנו לך" (כט, ד).

זהו דוד המלך האמיתי.

ובקרוב נזכה לקיום היעוד "ויצא חוטר מגזע ישי" ונחה עליו רוח ה" במהרה
בימינו ממש.